

Cymru Hanesyddol

**Ar drywydd Llwyddiant, Cadernid a
Chynaliadwyedd ar gyfer Treftadaeth Cymru**

Chwefror 2017

CYMRU HANESYDDOL

Ar drywydd Llwyddiant, Cadernid a Chynaliadwyedd ar gyfer Treftadaeth Cymru

1. Y CEFNDIR

- 1.1. Ar 28 Medi 2016, cyhoeddodd Ysgrifennydd y Cabinet dros yr Economi a'r Seilwaith y byddai'n sefydlu Grŵp Llywio i "adolygu a datblygu'r opsiynau sy'n gysylltiedig â gwireddu'r ymrwymiad maniffesto i greu 'Cymru Hanesyddol', a fyddai'n dod â nifer o swyddogaethau masnachol Cadw ac Amgueddfa Cymru ynghyd" (gweler y Cylch Gorchwyl yn Atodiad 1). Gwnaeth Ysgrifennydd y Cabinet gyhoeddiadau pellach wedyn a oedd yn cadarnhau y gallai rhai o swyddogaethau Llyfrgell Genedlaethol Cymru a Chomisiwn Brenhinol Henebion Cymru (y Comisiwn) fod yn rhan o gwmpas y gwaith hwn ac y byddai pob un o'r sefydliadau'n cadw eu hannibyniaeth.
- 1.2. Mae Grŵp Llywio ac arno gynrychiolwyr o blith uwch-swyddogion pedwar sefydliad cenedlaethol – Cadw, Amgueddfa Cymru, Llyfrgell Genedlaethol Cymru a'r Comisiwn – yn ogystal â'r tri undeb llafur, wedi cyfarfod bum gwaith ac wedi cytuno ar set o amcanion, egwyddorion ac argymhellion, a nodir isod..
- 1.3. Wrth benderfynu ar ei argymhellion, bu'r Grŵp Llywio hefyd yn ystyried yr adroddiadau isod:
  - adroddiad gan bwyllgor a gadeiriwyd gan yr Athro Terry Stevens yn 2015 ynghylch sut y gallai Cadw wella'i weithrediadau masnachol; a
  - *Investing in the future to protect the past*, adroddiad cwmpasu a baratowyd gan PwC i hwyluso gwaith grŵp cynghori a gadeiriwyd gan y Farwnes Randerson

2. Yr Amcanion Allweddol

- 2.1. **Helpu i ddarbwylllo rhagor o bobl i fwynhau ac i gymryd rhan mewn gweithgarwch creadigol:** Gwneud rhagor o ddefnydd o wasanaethau treftadaeth a gwasanaethau diwylliannol, a hynny'n benodol er mwyn cyrraedd cynulleidfaoedd a chymunedau newydd. Rhagor o ddefnydd o gyfryngau digidol i ddarparu gwybodaeth a gwasanaethau ac i ymwneud â chynulleidfaoedd. Hyrwyddo mwy o gyfraniad at drechu tlodi drwy ddarparu elfennau o Raglen Cyfuno.
- 2.2. **Gweithio i wneud y sefydliadau diwylliannol cenedlaethol yn fwy cynaliadwy a chadarn ac i'w galluogi i gyrraedd mwy o gynulleidfaoedd drwy ddatblygu eu gallu masnachol, eu gallu marchnata a'u gallu i godi arian:** Sefydlu Partneriaeth Strategol newydd a fydd yn hyrwyddo gwasanaethau masnachol arloesol, a fydd yn creu mwy o incwm, yn gwneud y defnydd gorau posibl o adnoddau masnachol ac yn sefydlu trefniadau cydweithio ffurfiol rhwng y cyrff treftadaeth a'r cyrff diwylliannol ar weithgareddau masnachol priodol er mwyn arallgyfeirio'u sylfaen incwm.
- 2.3. **Gweithio gyda phartneriaid i roi gwell profiad i ymwelwyr ar safleoedd y sefydliadau cenedlaethol:** Rhagor o waith i gynnal a meithrin sgiliau proffesiynol,

ynghyd â strwythurau cynaliadwy a threfniadau llywodraethu priodol a fydd yn annog mwy o fuddsoddiad mewn prosiectau diwylliannol a phrosiectau adfywio sy'n seiliedig ar le.

3. Yr Egwyddorion Allweddol

- 3.1. Oherwydd y gyfraith elusennau, siartrau llywodraethu a gofynion statudol eraill, bydd yr argymhellion yn parchu hunaniaeth, integriti, annibyniaeth a dibenion craidd y sefydliadau cenedlaethol, a byddant yn amodol ar gymeradwyaeth eu cyrff llywodraethu.
- 3.2. Bydd astudiaeth ddichonoldeb ac achos busnes yn cael eu datblygu ar gyfer pob argymhelliad pan fo hynny'n briodol, a byddant yn cynnwys dadansoddiad o'r manteision ariannol ac anariannol, y risgiau a'r costau posibl ar gyfer pob un o'r partneriaid unigol.
- 3.3. Mae pob un o'r argymhellion yn cael eu cysylltu â chanlyniadau, a bwriedir iddynt weithio mewn cytgordd â'i gilydd yn hytrach na sefyll ar eu pen eu hunain. Maent yn adeiladu ar y dystiolaeth a ddarparwyd yn adroddiad PwC, ac ar drafodaethau a gynhaliwyd yn ystod y misoedd diwethaf. Yn unol ag argymhelliad PwC, bydd pob un o'r prosiectau masnachol mawr neu'r cynigion arwyddocaol eraill yn cael eu datblygu a'u profi gan y Bartneriaeth Strategol newydd (gweler 4.3 isod).
- 3.4. Mae'r Grŵp Llywio am roi cymhellion cryf i'r staff a'r sefydliadau greu mwy o incwm. Byddai hynny'n cael ei gyflawni drwy fuddsoddiad parhaus gan y Llywodraeth i ddatblygu'r sefydliadau, a sicrwydd mai ategu Cymorth Grant y byddai incwm ychwanegol, yn hytrach na chymryd ei le.

4. ARGYMHELLION

- 4.1. **CADW: SEFYDLIAD CENEDLAETHOL NEWYDD I GYMRU Y TU ALLAN I'R LLYWODRAETH.** Cynigir y dylai Cadw gael ei sefydlu'n gorff elusennol, neu'n asiantaeth weithredol, y tu allan i'r Llywodraeth, ac y dylid gwneud penderfyniad yn hynny o beth ar sail achos busnes a fyddai'n nodi'r opsiwn gorau. **Gweithredu: Llywodraeth Cymru i nodi'r opsiwn a ffeirir ganddi erbyn 30 Medi 2017 a chynnal ymgynghoriad cyhoeddus wedyn os bydd angen.**
- 4.2. **NAWDD A DYLETSWYDDAU STATUDOL.** Yn achos pob un o'r opsiynau o dan 4.1, bydd angen cynnal adolygiad o drefniadau Llywodraeth Cymru ar gyfer arfer ei dyletswyddau statudol a'i chyfrifoldebau noddi (drwy bennu cyllidebau, llythyrau cylch gwaith a chynlluniau gweithredol). Byddai modd cyflawni hynny drwy greu is-adran dreftadaeth newydd o fewn y Llywodraeth a fyddai'n cael ei helaethu drwy roi iddi'r gwaith o oruchwylio'r amgylchedd hanesyddol ochr yn ochr â goruchwylio amgueddfeydd, archifau a llyfrgelloedd. Byddai hynny, felly, yn hwyluso'r gwaith o feithrin sgiliau ac arbenigedd a datblygu'r gweithlu ar sail Cymru gyfan. **Gweithredu: I'w gynnal ochr yn ochr â 4.1 a Llywodraeth Cymru i nodi'r opsiwn a ffeirir ganddi erbyn 30 Medi 2017.**
- 4.3. **GWEITHIO GYDA'N GILYDD: PARTNERIAETH STRATEGOL.** Bydd uwch-swyddogion gweithredol y tri sefydliad cenedlaethol a Cadw, gan gydweithio â'r undebau llafur, yn ffurfio Partneriaeth Strategol ac yn llunio cytundeb ffurfiol – a fydd yn cael ei ategu gan lythyrau cylch gwaith i'r sefydliadau

enedlaethol – er mwyn cyflawni ei hamcanion. Rhwng mis Ebrill a mis Rhagfyr 2017, bydd y grŵp hwn yn datblygu achosion busnes a/neu adroddiadau ar gyfer argymhellion 4.4 i 4.7 a 4.9. Bydd y grŵp yn ymrwmo i yrru'r holl fentrau cydweithredol y cytunir arnynt yn eu blaen. Bydd yr Is-adran Noddi a'r Bartneriaeth yn mynd ati ar y cyd i gynnal adolygiad llawn o rôl y Bartneriaeth Strategol ddwy flynedd ar ôl iddi gael ei sefydlu. **Gweithredu: Sefydlu'r Bartneriaeth Strategol erbyn mis Ebrill 2017**

4.4. CYDWEITHIO I GYFLAWNI SWYDDOGAETHAU MASNACHOL: Bydd y Bartneriaeth Strategol yn cydweithio i wella'r holl ffrydiau refeniw masnachol lle bo hynny'n ymarferol ac yn briodol, gan gynnwys, ond heb fod yn gyfyngedig i: manwerthu (gan gynnwys ar-lein), bwyd a diod, a llogi safleoedd **Gweithredu: Y Bartneriaeth Strategol i nodi'r swyddogaethau a sut i'w cyflawni erbyn 30 Medi 2017.**

4.5. CYDWEITHIO I GYFLAWNI SWYDDOGAETHAU CEFN SWYDDFA. Bydd y Bartneriaeth Strategol yn ymchwilio i botensial cydweithio i gyflawni swyddogaethau cefn swyddfa – ond gan ddiogelu swyddi ac arbenigedd. Byddai'r swyddogaethau hynny'n cynnwys systemau, polisïau a gweithdrefnau Adnoddau Dynol a TG. **Gweithredu: Y Bartneriaeth Strategol i baratoi adroddiad ar ganlyniad yr ymchwiliad erbyn 31 Rhagfyr 2017.**

4.6. TWRISTIAETH DDIWYLLIANNOL. Mynd ati i farchnata ymgyrchoedd a digwyddiadau cenedlaethol ar y cyd, o bosibl drwy frand 'Cymru Hanesyddol', gan weithio o fewn ac fel rhan o frand ehangach 'Croeso Cymru' er mwyn adeiladu ar lwyddiant ymgyrchoedd a mentrau twristiaeth ddiwylliannol diweddar. **Gweithredu: Gwaith cynllunio gan y Bartneriaeth Strategol, ar y cyd â Llywodraeth Cymru, erbyn 30 Medi 2017.**

4.7. DATBLYGU SAFLE TREFTADAETH Y BYD BLAENAFON. Bydd y Bartneriaeth Strategol (ochr yn ochr ag awdurdod lleol Torfaen a Croeso Cymru) yn mynd ati, ar Safle Treftadaeth y Byd Tirwedd Ddiwydiannol Blaenafon, i dreialu model partneriaeth a fydd yn golygu mwy o gydweithio er mwyn gwella a hyrwyddo safleoedd yng Nghymru sydd eisoes wedi'u dynodi gan UNESCO, er mwyn gwella a hyrwyddo safleoedd sydd â'r potensial i gael dynodiad o'r fath, a chyrchfannau eraill sy'n boblogaidd iawn gyda thwristiaid. **Gweithredu: Y Bartneriaeth Strategol, ar y cyd ag awdurdod lleol Torfaen, i baratoi astudiaeth ddichonoldeb erbyn 31 Rhagfyr 2017.**

4.8. STRATEGAETH SGILIAU AR GYFER Y SECTOR DIWYLLIANNOL. Bydd y Bartneriaeth Strategol ac Is-adran Amgueddfeydd, Archifau a Llyfrgelloedd Llywodraeth Cymru, ar y cyd â rhanddeiliaid eraill, yn arwain y gwaith o ddatblygu strategaeth sgiliau er mwyn cynnig gwell cyfleoedd yn y gweithle i staff y sector diwylliant a threftadaeth yng Nghymru. **Gweithredu: Y Bartneriaeth Strategol a'r Is-adran Amgueddfeydd, Archifau a Llyfrgelloedd i ddatblygu strategaeth erbyn mis Hydref 2018.**

4.9. CYMRU HANESYDDOL. Bydd nifer o opsiynau o ran y defnydd priodol o'r term 'Cymru Hanesyddol' (yn ogystal â dewisiadau eraill) yn cael eu profi gan ddefnyddio ymchwil i'r farchnad a chan ystyried rôl ddiwylliannol a meysydd arbenigedd y sefydliadau cenedlaethol. Er enghraifft, byddai modd ystyried

defnyddio term o'r fath o dan argymhellion 4.1, 4.3 a 4.6. **Gweithredu: Y Bartneriaeth Strategol i wneud ymchwil i'r farchnad erbyn 31 Rhagfyr 2017.**

5. Y CAMAU NESAF

- 5.1.** Ysgrifennydd y Cabinet a Byrddau'r sefydliadau cenedlaethol i ystyried adroddiad y Grŵp Llywio erbyn mis Mawrth 2017.
- 5.2.** Os caiff yr adroddiad ei dderbyn, bwrw ymlaen â gwaith i ddatblygu achos busnes ar yr opsiynau ar gyfer lleoli Cadw y tu allan i Lywodraeth Cymru. Mawrth – Medi 2017, gan gynnal ymchwiliad cyhoeddus wedyn os bydd angen.
- 5.3.** Y Bartneriaeth Strategol i'w ffurfio erbyn mis Ebrill 2017, i baratoi achosion busnes a/neu i wneud gwaith ymchwil yn y lle cyntaf ar gyfer mentrau cydweithredol rhwng y tri sefydliad cenedlaethol. Ebrill – Rhagfyr 2017.
- 5.4.** Dechrau rhoi'r camau gweithredu eraill y cytunir arnynt ar waith o fis Hydref 2017 ymlaen.

ATODIAD 1: Cylch Gorchwyl ac Aelodaeth y Grŵp Llywio

ATODIAD 2: Partneriaeth Strategol - Siart Sefydliadol

ATODIAD 3: Manteision a Chanlyniadau

ATODIAD 1:

Gwasanaethau Treftadaeth yng Nghymru

Cylch Gorchwyl y Grŵp Llywio

Rôl a Chwmpas

Gan weithio o fewn y fframwaith eang a bennir gan Ysgrifennydd y Cabinet dros yr Economi a'r Seilwaith, bydd y grŵp llywio'n adolygu ac yn datblygu'r opsiynau sy'n gysylltiedig â gwireddu'r ymrwymiad maniffesto i greu 'Cymru Hanesyddol', a fyddai'n dod â nifer o swyddogaethau masnachol Cadw ac Amgueddfa Cymru ynghyd.

Bydd y grŵp llywio yn defnyddio canfyddiadau adroddiad PwC, *Investing in the future to protect the past* ac yn pennu pa sefydliadau a swyddogaethau sy'n rhan o gwmpas yr adolygiad. Gallent hefyd gynnwys Llyfrgell Genedlaethol Cymru a Chomisiwn Brenhinol Henebion Cymru. Gallai'r grŵp hefyd ystyried cynigion gwahanol a allai gyflawni'r un nodau a hefyd wireddu potensial masnachol cyrff a sefydliadau treftadaeth Cymru, gan ddiogelu eu hannibyniaeth, hunaniaeth, eu hygredd a'u diben craidd unigol.

Bydd y grŵp yn sicrhau bod ystyriaethau o ran staff yn rhan annatod o brosesau ar gyfer gwneud penderfyniadau a bod Cymru Hanesyddol, ni waeth pa gyfansoddiad a argymhellir ar ei gyfer, yn creu cyfleoedd gwirioneddol ar gyfer ymwneud â staff, datblygu staff a galluogi staff i gamu ymlaen yn eu gyrfa.

Bydd y grŵp yn rhoi ystyriaeth lawn i'r cyd-destun ehangach yn y sector, gan gynnwys Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol a'r angen i weithio mewn ffordd gosteffeithiol.

Bydd yr adolygiad yn ystyried pa swyddogaethau masnachol sy'n allweddol ar gyfer pob sefydliad a pha rai y byddai modd eu huno o dan 'Cymru Hanesyddol'.

Amcanion

1. Cynnal adolygiad gan gymheiriaid o'r gwaith o ddatblygu achos busnes o blaid creu Cymru Hanesyddol;
2. Cytuno ar ddiben, ffurf a swyddogaeth Cymru Hanesyddol, ac ar y sefydliadau sy'n rhan o'i gwmpas;
3. Paratoi cynllun gweithredu, gan gynnwys amserlen a phennu adnoddau ar gyfer creu Cymru Hanesyddol.

Pa mor aml y cynhelir y cyfarfodydd

Bydd y grŵp yn cyfarfod bob mis ac yn cyflwyno achos busnes i Ysgrifennydd y Cabinet erbyn mis Ionawr 2017. Bydd yr achos hwn yn sail i ymgynghoriad cyhoeddus. Bydd y grŵp yn cefnogi pob agwedd ar y broses ymgynghori a bydd yn ystyried yr ymatebion a fydd yn dod i law cyn llunio'r adroddiad terfynol ar gyfer Ysgrifennydd y Cabinet.

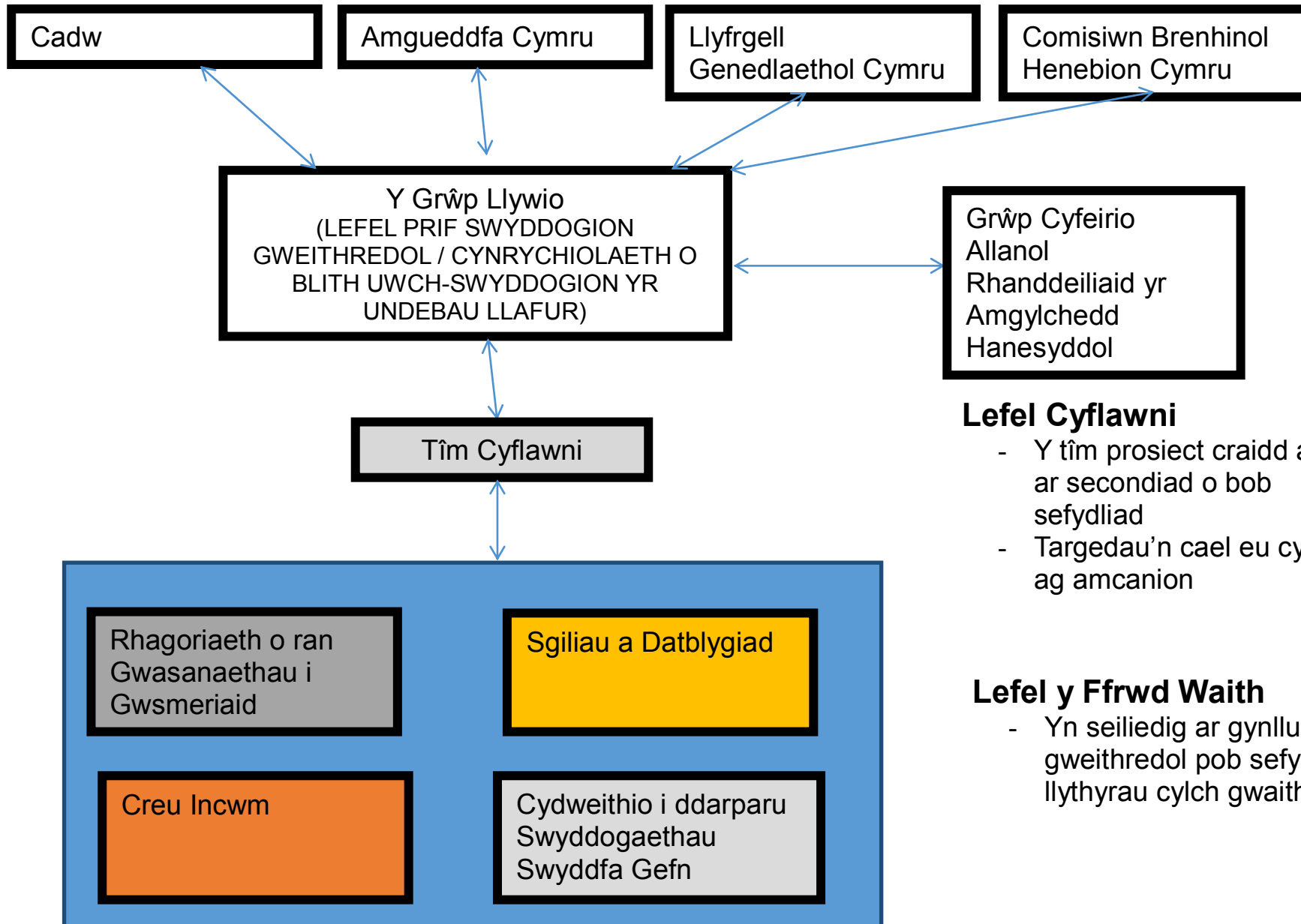
Aelodaeth

Cyfarwyddwr Cymru – Yr Ymddiriedolaeth Genedlaethol – Cadeirydd
Cyfarwyddwr, Diwylliant, Chwaraeon a Thwristiaeth – Llywodraeth Cymru
Prif Weithredwr a chynrychiolydd ar ran y Bwrdd – Amgueddfa Cymru
Prif Weithredwr a chynrychiolydd ar ran y Bwrdd – Llyfrgell Genedlaethol Cymru
Prif Weithredwr – Comisiwn Brenhinol Henebion Cymru
Swyddogion Cenedlaethol – Undeb y Gwasanaethau Cyhoeddus a Masnachol (PCS),
Prospect, FDA
Ochr yr Undebau Llafur (Cadeirydd) – Llywodraeth Cymru
Cyfarwyddwr Gwasanaethau Corfforaethol – Llywodraeth Cymru
Dirprwy Gyfarwyddwr – Cadw/Yr Is-adran Amgueddfeydd, Archifau a Llyfrgelloedd
(Llywodraeth Cymru)
Dirprwy Gyfarwyddwr – Cadw (Masnachol ac Eiddo) (Llywodraeth Cymru)

Cynorthwyr gan

Arbenigwyr ym maes y gyfraith ac yn y swyddogaethau perthnasol
Ysgrifenyddiaeth a ddarperir gan Lywodraeth Cymru
Annibynnol – Cyfarwyddwr Datblygu (Yr Ymddiriedolaeth Genedlaethol)

ATODIAD 2: PARTNERIAETH STRATEGOL – SIART SEFYDLIADOL

Lefel Cyflawni

- Y tîm prosiect craidd a staff ar secondiad o bob sefydliad
- Targedau'n cael eu cysylltu ag amcanion

Lefel y Ffrwd Waith

- Yn seiliedig ar gynlluniau gweithredol pob sefydliad/ llythyrau cylch gwaith LIC

ATODIAD 3

1. **CADW: SEFYDLIAD CENEDLAETHOL NEWYDD I GYMRU Y TU ALLAN I'R LLYWODRAETH.** Cynigir y dylai Cadw fod yn gorff elusennol, neu'n asiantaeth weithredol, y tu allan i'r Llywodraeth, ac y dylid gwneud penderfyniad yn hynny o beth ar sail achos busnes a fyddai'n nodi'r opsiwn gorau.

Argymhellwyd yn adroddiad PwC y dylid mabwysiadu model newydd ar gyfer Cadw, a'i sefydlu'n gorff y tu allan i'r Llywodraeth (Opsiynau 2 and 3 PwC). Nododd yr adroddiad hwnnw hefyd fod cyfleoedd i'r sefydliadau cenedlaethol a Cadw gydweithio mwy, a chydweithio mewn ffordd fwy ffurfiol, a bod cyfle hefyd i sefydlu Cadw fel elusen newydd (Cyfuniad o Opsiynau 1 a 2 PwC). Nododd adroddiad PwC y byddai nifer o fanteision posibl i Cadw pe bai'n elusen, gan gynnwys y cyfle i gael mwy o incwm o'r Lotriau, i gael nawdd masnachol ac i fanteisio ar ffyrdd eraill o godi arian, yn ogystal ag adennill TAW. Tynnodd yr adroddiad hefyd sylw at rai o'r heriau, megis yr angen am ddeddfwriaeth, a materion cymhleth yn ymwneud â'r gyfraith elusennau.

Nodwyd y byddai cyfuniad o Opsiynau 1 a 3 PwC yn arwain at ragor o gydweithio, ac at gydweithio mwy ffurfiol, rhwng y sefydliadau cenedlaethol. Byddai 'n arwain hefyd at fodel newydd ar gyfer Cadw y tu allan i'r Llywodraeth fel un o Asiantaethau'r Llywodraeth ond lle byddai'r staff yn parhau'n aelodau o'r Gwasanaeth Sifil, neu lle byddai ganddynt Delerau ac Amodau Cyfatebol. Byddai cyfuniad o Opsiynau 1 a 3 PwC yn golygu y byddai modd mynd ati'n fuan i sefydlu Cadw yn gorff ar wahân.

Canlyniadau: Dyfodol mwy llwyddiannus, cadarn a chynaliadwy i Cadw. Rhagor o gyfleoedd a mwy o incwm ac elw ar gyfer y sefydliadau cenedlaethol eraill drwy weithio mewn partneriaeth â Cadw fel chwaer sefydliad.

2. **NAWDD A DYLETSSWYDDAU STATUDOL.** Er mwyn newid statws Cadw, bydd angen cynnal adolygiad o'r trefniadau sydd gan Lywodraeth Cymru ar gyfer arfer ei dyletswyddau statudol a'i chyfrifoldebau noddi. Byddai modd cyflawni hynny drwy greu is-adran dreftadaeth newydd o fewn y Llywodraeth. Byddai ei gwaith yn cynnwys goruchwylio'r amgylchedd hanesyddol (drwy bennu cyllidebau, llythyrau cylch gwaith a chynlluniau gweithredol) ochr yn ochr â goruchwylio amgueddfeydd, archifau a llyfrgelloedd. Byddai hynny, felly, yn hwyluso'r gwaith o feithrin sgiliau ac arbenigedd a datblygu'r gweithlu ar sail Cymru gyfan.

Byddai'r Is-adran honno'n cael ei sefydlu er mwyn datblygu polisiau ar gyfer Cymru gyfan, a hefyd er mwyn gwireddu'r manteision cymdeithasol sy'n deillio o dreftadaeth a diwylliant ar draws adrannau Llywodraeth Cymru – gan gynnwys ymchwil, addysg, cadwraeth, ymwneud â'r gymuned, mynediad a chynhwysiant. Gallai'r Is-adran hefyd chwarae rôl allweddol o ran datblygu gweithlu'r sector treftadaeth.

Canlyniadau: Rhagor o bobl yn cymryd rhan mewn gwasanaethau treftadaeth a gwasanaethau diwylliannol, gyda phwyslais ar greu mwy o incwm ac elw, yn ogystal ag ehangu mynediad a dyfnhau cyfranogiad, er enghraifft, drwy raglen Cyfuno. Gweithlu medrus a mwy o gyfleoedd o ran swyddi.

3. **GWEITHIO GYDA'N GILYDD: PARTNERIAETH STRATEGOL.** Bydd uwch-swyddogion gweithredol y tri sefydliad cenedlaethol a Cadw, gan gydweithio â'r undebau llafur, yn ffurfio Partneriaeth Strategol ac yn llunio cytundeb ffurfiol – a fydd yn cael ei ategu gan lythyrau cylch gwaith i'r sefydliadau cenedlaethol – er mwyn cyflawni ei hamcanion.

Yr argymhellion yn yr adroddiad hwn fydd sail cytundeb ysgrifenedig ffurfiol rhwng y partneriaid a bydd trefniadau partneriaeth a Memorandwm Cyd-ddealltwriaeth ar gyfer mentrau cydweithio penodol hefyd. Bydd y pedwar partner yn ymrwmo i weithio gyda'i gilydd i ddatblygu mentrau partneriaeth, a fydd yn seiliedig ar achosion busnes, ac i gyflwyno ceisiadau ar y cyd i Lywodraeth Cymru ac i ffynonellau cyllid eraill lle y bo modd er mwyn bwrw ymlaen â mentrau newydd.

Amcan y cynlluniau hynny fydd sicrhau cynnydd sylweddol yn nifer y twristiaid a fydd yn ymweld ag amgueddfeydd a safleoedd treftadaeth y genedl. Bydd hynny, yn ei dro, yn creu mwy o incwm ac elw ar gyfer y pedwar sefydliad a fydd yn bartneriaid – a hefyd ar gyfer Cymru gyfan – er mwyn cefnogi buddsoddiad mewn gwaith datblygu pellach.

Canlyniadau: Partneriaethau strategol effeithiol rhwng y pedwar sefydliad treftadaeth ddiwylliannol cenedlaethol. Mwy o incwm ac elw ar gyfer sefydliadau unigol, a mwy o wariant gan dwristiaid yng Nghymru.

4. **CYDWEITHIO I GYFLAWNI SWYDDOGAETHAU MASNACHOL:** Bydd y Bartneriaeth Strategol yn cydweithio i wella'r holl ffrydiau refeniw masnachol lle bo hynny'n ymarferol ac yn briodol, gan gynnwys, ond heb fod yn gyfyngedig i: manwerthu (gan gynnwys ar-lein), bwyd a diod, a llogi safleoedd.

Nododd adroddiad PwC fod cyfleoedd posibl i gydweithio mwy wrth gyflawni swyddogaethau masnachol penodol y mae eu hangen er mwyn gwella perfformiad ac ehangu defnydd.

Mae potensial i gydweithio ac i ffurfio partneriaethau yng nghyswllt manwerthu, bwyd a diod, masnach ar-lein a llogi lleoliadau. Awgrymodd adroddiad PwC mai un opsiwn fyddai defnyddio Cwmni Mentrau Amgueddfa Cymru i hwyluso cydweithio. Mae rhai o aelodau Bwrdd y Cwmni yn arweinwyr hynod wybodus yn y sector preifat ac mae ganddynt brofiad o fanwerthu ar y stryd fawr, o atyniadau i ymwelwyr, bwyd ac arlwy, a masnach ar-lein. Gallai eu harbenigedd hwy fod yn amhrisiadwy.

Canlyniadau: Datblygu partneriaethau cryf ac effeithiol. Yr arferion gorau o ran darparu gwasanaethau masnachol a gaiff eu datblygu ar y cyd a'u rhannu rhwng y sefydliadau cenedlaethol. Mwy o incwm ac elw ar gyfer sefydliadau unigol. Y potensial i sicrhau mwy o synergedd a gwell defnydd o adeiladau ac asedau eraill.

5. **CYDWEITHIO I GYFLAWNI SWYDDOGAETHAU CEFN SWYDDFA.** Bydd y Bartneriaeth Strategol yn ymchwilio i botensial cydweithio i gyflawni swyddogaethau cefn swyddfa – gan ddiogelu swyddi ac arbenigedd. Bydd y swyddogaethau hynny'n cynnwys systemau, polisïau a gweithdrefnau Adnoddau Dynol a TG.

Mae'r Gwasanaeth Caffael Cenedlaethol, sef y fframwaith caffael ar gyfer y gwasanaethau cyhoeddus, sy'n cael ei reoli'n ganolog, yn rhoi cyfleoedd i

gydweithio – er enghraifft, mae Amgueddfa Cymru a Llyfrgell Genedlaethol Cymru eisoes yn cyd-gomisiynu gwasanaethau cyfreithiol a gwasanaethau archwilio. Yn ddiweddar, ysgwyddodd Llyfrgell Genedlaethol Cymru y cyfrifoldeb dros reoli cyflogres y Comisiwn ac mae'r ffaith bod y Comisiwn a Llyfrgell Genedlaethol Cymru wedi'u lleoli yn yr un man wedi dod â manteision ariannol, a hefyd fanteision o ran gwasanaethau, i'r ddau sefydliad.

Canlyniadau: Y potensial i sicrhau arbedion drwy ddarbodion maint, gan ddiogelu swyddi ac arbenigedd ar yr un pryd.

6. **TWRISTIAETH DDIWYLLIANNOL.** Marchnata ymgyrchoedd a digwyddiadau cenedlaethol ar y cyd, o bosibl drwy frand 'Cymru Hanesyddol', gan weithio o fewn ac fel rhan o frand ehangach 'Croeso Cymru' er mwyn adeiladu ar lwyddiant ymgyrchoedd a mentrau twristiaeth ddiwylliannol diweddar.

Ar ôl cael cryn lwyddiant wrth werthu Cymru i'r byd dros nifer o flynyddoedd, mae cyfle bellach i adeiladu ar y llwyddiant hwnnw ac i sicrhau twf sylweddol yn nifer yr ymwelwyr o'r tu hwnt i ffiniau Cymru, a hynny yng nghyswllt twristiaeth ddiwylliannol yn benodol. Er mai Croeso Cymru ddylai barhau i arwain ar y gwaith hwn, dylai pob un o'r pedwar sefydliad cenedlaethol barhau'n bartneriaid strategol allweddol wrth fwrw ymlaen â'r gwaith hwn, ochr yn ochr â rhanddeiliaid eraill megis yr Ymddiriedolaeth Genedlaethol, y Gymdeithas Tai Hanesyddol, Cyfoeth Naturiol Cymru, Glandŵr Cymru a Pharciau Cenedlaethol Cymru.

Un prosiect pwysig posibl fyddai datblygu 'Croeso Cynnes Cymreig' mewn safleoedd treftadaeth ledled Cymru. Gallai hynny olygu y byddai sefydliadau a fyddai'n rhan o'r cynllun yn gallu rhoi gwell gwasanaeth i ymwelwyr a phrofiad cyson, dilys a chofiadwy i ymwelwyr â Chymru. Prosiect arall y gellid ymgymryd ag ef mewn partneriaeth fyddai Cerdyn Treftadaeth i Ddinasyddion, lle byddai sefydliadau'n cydweithio i ddatblygu'r arlwy. Byddai modd ategu hynny drwy gyhoeddi cylchgrawn treftadaeth neu hyd yn oed gomic a fyddai'n cynnwys cyfraniadau gan bob un o'r sefydliadau perthnasol.

Canlyniadau: Cynnydd yn nifer yr ymwelwyr â Chymru sy'n ymhél â diwylliant a threftadaeth, a mwy o incwm i Gymru o'r herwydd, yn ogystal â mwy o elw ar gyfer sefydliadau diwylliannol a sefydliadau treftadaeth. Marchnata treftadaeth Cymru yn well a gwelliant yn ansawdd y gwasanaeth a gynigir.

7. **DATBLYGU SAFLE TREFTADAETH Y BYD BLAENAFON.** Bydd y Bartneriaeth Strategol (ochr yn ochr ag awdurdod lleol Torfaen a Croeso Cymru) yn mynd ati, ar Safle Treftadaeth y Byd Tirwedd Ddiwydiannol Blaenafon, i dreialu model partneriaeth a fydd yn golygu mwy o gydweithio er mwyn gwella a hyrwyddo safleoedd yng Nghymru sydd eisoes wedi'u dynodi gan UNESCO, safleoedd sydd â'r potensial i gael dynodiad o'r fath, a chyrchfannau eraill sy'n boblogaidd iawn gyda thwrisitaid.

Mae gan rai Safleoedd Treftadaeth Byd a chyrchfannau eraill yng Nghymru sy'n boblogaidd iawn gyda thwrisitaid gryn botensial fel atyniadau i dwristiaid, ond nid yw'r potensial hwnnw wedi'i wireddu hyd yma. Gallai'r sefydliadau diwylliannol cenedlaethol chwarae rôl fwy egniol a strategol o ran eu hyrwyddo. Byddai'r cynllun peilot yn canolbwyntio ar hyrwyddo Tirwedd Ddiwydiannol Safle Treftadaeth y Byd Blaenafon. Byddai'n Bartneriaeth Strategol rhwng Cadw, Amgueddfa Cymru a'r

awdurdodau lleol perthnasol (Torfaen yn bennaf) a fyddai'n cydgysylltu'r gwaith marchnata a'r digwyddiadau ar y safleoedd. Mae'r egwyddor o gydweithio wedi ennill ei phlwyf eisoes yng Nghaerllion, lle mae Amgueddfa Cymru yn darparu gwasanaethau addysg i bob ysgol sy'n ymweld â'r safleoedd hanesyddol sy'n cael eu rheoli gan Cadw, a hefyd i Amgueddfa Lleng Rufeinig Cymru.

Canlyniadau: Mwy o gydweithio rhwng y sefydliadau a fydd yn rhan o'r cynllun. Creu mwy o incwm ac elw ar gyfer cyrff unigol, a mwy o wariant gan dwristiaid yng Nghymru.

- 8. STRATEGAETH SGILIAU AR GYFER Y SECTOR DIWYLLIANNOL.** Bydd y Bartneriaeth Strategol ac Is-adran Amgueddfeydd, Archifau a Llyfrgelloedd Llywodraeth Cymru, ar y cyd â rhanddeiliaid eraill, yn arwain y gwaith o ddatblygu strategaeth sgiliau er mwyn cynnig gwell cyfleoedd yn y gweithle i staff y sector diwylliant a threftadaeth yng Nghymru.

Mae'r ffaith bod llai a llai o gyllid ar gael yn y sector cyhoeddus yn golygu bod risg i nifer o feysydd proffesiynol arbenigol. Nid y sefydliadau cenedlaethol yn unig sy'n teimlo'r effaith. Mae'n effeithio hefyd ar yr awdurdodau lleol ac ar sefydliadau yn y trydydd sector. Wrth i sefydliadau cenedlaethol ddatblygu partneriaethau, bydd cyfle i ddatblygu strategaeth gyffredin ar gyfer datblygu'r gweithle fel y bo modd rhannu rhaglenni hyfforddi, lleoliadau, interniaethau, prentisiaethau a chyfleoedd i wirfoddoli, er mwyn cynnal a datblygu sgiliau a chymwyseddau proffesiynol.

Mae cyfleoedd hefyd i adeiladu ar yr argymhellion a wnaed yn Adolygiad Edwards o Amgueddfeydd Lleol, sef cysylltu sgiliau proffesiynol rhwng Amgueddfa Cymru ac amgueddfeydd lleol.

Canlyniadau: Gweithlu medrus a chyfleoedd ehangach o ran swyddi. Rhagor o bobl yn cymryd rhan mewn gwasanaethau treftadaeth a gwasanaethau diwylliannol, gyda phwyslais ar ehangu mynediad a dyfnhau cyfranogiad, er enghraifft, drwy raglen Cyfuno.